

Peter Kovačič Peršin

PAPEŽ FRANČIŠEK PRED DILEMAMI KATOLIŠKE CERKVE

Izvolitev papeža Frančiška je bila načrtovana. Že po smrti papeža Wojtife je bil kardinal Bergoglio glavni kandidat za papeža, vendar je bil odpor kurijskih kardinalov premočen, zato so izvolili preverjeno konservativnega kurijskega kardinala Ratzingerja. Bergoglio je bil kot pastoralno zelo dejaven škof iz Latinske Amerike, ki je po 2. vatikanskem koncilu središče novih, revolucionarnih premikov v teologiji in cerkveni praksi, kritičen prav do okostenelih in skorumpiranih vatikanskih struktur. Zavzemal se je za korenito reformo vatikanske kurije, za moralno očiščenje klera in za vrnitev Cerkve k smernicam 2. vatikanskega koncila. Teh nujnih premikov pa ni mogoče več zadrževati, ker je kriza Katoliške cerkve in njenega klera dosegla točko, ko s korenito prenovo ni mogoče več odlašati. Že pred odstopom papeža Ratzingerja, ki je bil že nekaj časa v zraku, saj ni več obvladoval vzvodov oblasti, se je močno angažiral episkopat ZDA in Latinske Amerike, da izvolijo papeža, ki bo sposoben začeti z reformo Katoliške cerkve in bo Cerkvi povrnil tudi moralni ugled v svetu. Tak kandidat je bil še vedno kardinal Bergoglio, kljub visoki starosti. In to dejstvo, pa tudi škandali, ki so prenikali izza vatikanskih zidov, so prisilili h kapitulaciji tudi kurijske kardinale na čelu z vatikanskim državnim tajnikom kardinalom Bertonejem. Zanesljivo pa se je za njegovo izvolitev zavzel tudi papež Ratzinger.

Že pred konklavom je italijanska revija za geopolitiko *Limes* na svoji spletni strani objavila, da bo buenosaireški kardinal Bergoglio novi papež – torej je bila dobro obveščena – medtem ko so vsi mediji ustvarjali meglo po navodilih vatikanskih prišepetovalcev. Takoj po izvolitvi, že aprila, pa je izšla posebna številka *Limesa* z naslovom

Atlante di papa Francesco, ki je prinesla program njegovega pontifikata. Ko so to številko predstavili na tiskovni konferenci 2. 5. 2013 v Washingtonu na John Hopkins University, so uredniki na novinarsko vprašanje jasno odgovorili, da za njegovo izvolitvijo in programom stoji episkopat obeh Amerik. Odločno pa ga podpira in stoji za njegovim oziroma skupnim programom skupina vplivnih kardinalov. Njihov načrt je, da Katoliška cerkev ustrezno odgovori na ključna vprašanja sodobnega sveta, ki jih prinaša globalizacija. Te naloge je formuliralo skupaj z Bergogliem osem kardinalov, kakor piše *The Times* 14. septembra 2013 v članku *Papež prosi za pomoč pri spremembah v Vatikanu* in pri tem citira izjavo kardinala Turcsona, da Bergoglieva revolucija ni poslanstvo enega človeka, ampak ekipe kardinalov, ki so ga med konklavom obkrožali.

Kaj pomeni odstop papeža Benedikta in nastopni nagovor papeža Frančiška? Že samo ime Asiškega ubožca, ki je želel reformirati skorpumpirano in oblastno srednjeveško Katoliško cerkev z vrnitvijo k preprostosti in ubožtvu, nakazuje njegovo osnovno držo. Tudi odstop papeža Ratzingerja pomeni prelom z absolutno oblastjo papeža in z idejo Cerkve kot militantne institucije. Papeška oblast posledj ni več pojmovana kot monarhična in postalo bo normalno, da bo papež voljen kot prvi med enakimi in da je tudi njegov mandat omejen na čas, ko je to funkcijo zmožen uspešno opravljati. To je poudaril v zadnji izjavi tudi papež Frančišek, ko je nakazal možnost svojega odstopa iz teh razlogov. Izvolitev Bergoglia pa nakazuje tudi, da se bodo demokratična načela izvolitve vodilnega klera, kar priporočajo navodila 2. vatikanskega koncila, v prihodnje uveljavila. Dejstvo, da prihaja na papeški sedež človek iz tretjega sveta, sporoča dvoje. Najprej, da se končuje evropocentrizem v Katoliški cerkvi na personalnem, teološkem in pastoralnem področju. Cerkveno vodstvo se zaveda, da Evropa ni več motor ne socialnega ne kulturnega ne civilizacijskega razvoja, da zaostaja na gospodarskem in tehnološkem področju, v mednarodni politiki in da izgublja demokratično kulturo. Cerkev pa se mora nujno odpreti potrebam svetovne družbe, posebej še naglo razvijajočim se in socialno neurejenim delom sveta. To pa bo Katoliška cerkev zmogla le, če se bo vrnila k idealom prve Cerkve – k solidarnosti, skromnosti in občestvenosti, kjer bo vsak član Cerkve

enakovreden in enako spoštovan. Bergoglio je torej papež, ki ima prelomno vlogo v posodobitvi in prenovi Rimske cerkve.

Seveda pa novi papež nima povsem trdnega položaja v Vatikanu, niti še po dobrem letu svoje službe ne. Kritični glasovi iz Vatikana in njegovega državnega tajništva so že takoj po njegovem nastopnem govoru, na večer po izvolitvi, skušali zabrisati jasno smer Frančiškovega pontifikata. Ta kritika se krepi in se je razširila domala po vseh delnih cerkvah, še posebej v Evropi. Slovenska katoliška cerkev tu ni izjema, a ostre in žolčne izjave nekaterih medijsko vplivnih in tudi vodilnih klerikov kažejo na provincialno zadržanost slovenskega katolicizma, ki nikoli ni zmožgal ne potrebne širine ne treznosti v presoji zgodovinskih premikov. Papež se na te glasove ne odziva neposredno, ampak pogumno odpira tista vprašanja in vleče tiste poteze, ki to kritiko razveljavljajo. Na odpor v vatikanskih strukturah pa se je odzval tudi s tem, da še vedno stanuje v hotelu sv. Marte in hodi v apostolsko palačo samo »v službo«. Seveda pa s tem tudi vztraja pri svoji osebni skromnosti, saj tudi kot nadškof Buenos Airesa ni stanoval v škofijski palači, pač pa v skromnem stanovanju in je uporabljal predvsem javni prevoz.

*

Kakšen program nakazujejo njegove dosedanje poteze?

Limes poudarja naslednje naloge sedanjega papeža. V svetovni politiki je po oceni cerkvenih strategov ključno dejstvo, da sta za stabilnost sveta odločujoči predvsem dve svetovni velesili: ZDA in Kitajska. Stabilnost sveta po njihovem ni odvisna samo od ravnovesja svetovnih sil in gospodarstev, še bolj je odvisna od civilizacijskih norm in moralnih standardov, ki jih morata uveljaviti obe velesili v prihodnjem obdobju, najprej v svojih državah, nato pa tudi v mednarodnih odnosih. V tem kontekstu vidi Katoliška cerkev svoje moralno in duhovno poslanstvo v globalnem svetu, seveda pa tudi možnost za širjenje krščanstva in svojo uveljavitev. Zato naj bi papež Frančišek v svojem mandatu poskrbel, da bo Katoliška cerkev dobila ustrezen vpliv najprej v teh dveh državah in predvsem, da bo krščanstvo dobilo svobodo delovanja na Kitajskem. V naslednjih letih naj bi ameriški katoličani zopet »osvojili« Belo hišo s tem, da bodo odločujoče vpli-

vali na ameriško politiko, ki naj bi se bolj osredotočila na moralno in socialno preobrazbo ameriške družbe, kar je pogoj za njeno notranjo trdnost, in s tem za ohranitev njenega mednarodnega vpliva. ZDA bodo morale, če naj ohranijo svojo vodilno vlogo, najprej vzpostaviti stabilno družbo v svojih mejah. To pa pomeni, da morajo zagotoviti socialno stabilnost in s tem notranji mir, uveljaviti temeljne moralne norme, opustiti politiko svetovnega policaja in uveljaviti drugačno strategijo za ohranitev svetovnega miru. To zahteva korenito preorientacijo ameriške družbe od modela neoliberalne marketokratske ureditve, ki jo vodi kapitalna oligarhija, k družbi solidarnosti in socialne stabilnosti, in popoln zasuk v ameriški zunanji politiki. To pa je seveda projekt prihodnosti, ki naj bi zagotovil obstoj zahodne civilizacije. Naloga ameriškega papeža je, da trasira to novo pot. Pogoji za to so v dejstvu, da prav v ZDA opažajo največji letni prirast katoličanov v zadnjem desetletju in pol, predvsem po zaslugi doseljevanja Latinoameričanov.

Druga naloga, ki jo mora, tako *Limes*, izpeljati Frančišek, je zgladitev odnosov s Kitajsko. To je še težja, a še bolj pereča naloga, saj bo po sedanjih predvidevanjih Kitajska v prihodnosti prva velesila sveta in svetovni vpliv Katoliške cerkve bo v veliki meri odvisen prav od položaja, ki ga bo imela na Kitajskem. Nedavni papežev obisk v Južni Koreji potrjuje, da je Vatikan resno začel s to akcijo. Prva naloga je, da spet vzpostavi diplomatske odnose z Ljudsko republiko Kitajsko. Kitajsko vodstvo že dolgo daje signale v Vatikan, da je pripravljeno na pogajanja o konkordatu, če Vatikan prizna LR Kitajsko kot edino kitajsko državo. To pomeni, da mora Vatikan zapreti apostolsko nunciature na Tajpehu in jo odpreti v Peking, s tem bi de facto priznal Tajvan za sestavni del LR Kitajske. Znaki so, da Vatikan to pripravlja, a kaj dolgo ne sme odlašati, ker se lahko notranje politične razmere na Kitajskem spremenijo v smeri, ki ne bo v prid zblíževanju z Zahodom in s tem tudi z Vatikanom. Seveda ima Vatikan v svoji dvatisočletni diplomatski tradiciji dovolj modelov za ustrezno rešitev, da bo volk sit in koza cela; v Tajpehu in Hongkongu, torej v provincah, ki bodo ohranile še kar nekaj časa nekakšno avtonomijo, lahko odpre nekakšne konzulate. Šele z vzpostavitvijo diplomatskih odnosov bo Vatikan lahko začel pogajanja za uresničitev dveh svojih ključnih ciljev

na Kitajskem. Najprej mora doseči versko svobodo in s tem možnost neoviranega pokristjanjevanja Kitajske. Tudi na Kitajskem se sicer krščanstvo opazno širi, a z velikimi težavami in predvsem se katolištvo širi zunaj povezave z Rimsko cerkvijo. Kitajska vztraja pri avtonomiji narodne katoliške cerkve. Združitev kitajske katoliške narodne cerkve z Rimu zvesto cerkvijo, ki je praktično v katakombah, je seveda prioriteta Vatikana, a mogoče jo bo uresničiti šele v drugem planu in v procesu dolgotrajnega dogovarjanja in prilagajanja. Kitajski katolicizem vsekakor ne bo po meri zahodnega oziroma evropskega katolištva. Je pa za prihodnost vesoljnosti Katoliške cerkve nujno, da bo močno, če že ne večinsko navzoča prav na ozemlju prihodnje svetovne velesile. To je načeloma mogoče, a ob spremembi dosedanje vatikanske prakse in s tem tudi teorije o sedaj prakticirani evangelizaciji misijonskih dežel. Potrebna bo nova agenda. In papež Frančišek naj bi jo vsaj nakazal.

Nekateri premiki v kitajski notranji politiki kažejo, da je danes čas za ta podvig. Kitajsko vodstvo mora uveljaviti nove civilizacijske in moralne standarde v svoji družbi, če naj postane nova globalna civilizacija, in prav to hoče. Za to notranjo prenovu potrebuje novo idejno platformo, ki je ne more več ponuditi konfucionizem, ker ga je Maova politika sesula do temelja. Krščanstvo se danes močno širi v kitajski družbi tudi zato, ker je sposobno obuditi konfucijevske moralno usedlino v kitajskem človeku. A to krščanstvo se ne bo moglo zapirati v ograde ločenih cerkva, ampak bo moralo delovati ekumensko, če naj bo prepričljiv model za nov duhovni temelj kitajske civilizacije. Katoliška cerkev mora v tem pogledu storiti korak naprej od stališč 2. vatikanskega koncila, prav pri ekumenizmu pa je zašla nazaj v preteklost. Seveda se tudi islam širi na Kitajskem, a danes izrazito izključuje drugačnost in zato nima notranje možnosti prilagajanja različnim civilizacijskim modelom, kakršne je razvilo krščanstvo v svoji dvatisočetni zgodovini. Se bo novo vodstvo Kitajske zavedlo dileme, kakršno je moral pred 1700 leti razrešiti rimski cesar Konstantin Veliki, ki je moral vdahniti novo duhovno silo, nov idejni cement imperiju, ki je na višku svoje moči že pokal po šivih?

Naslednja naloga vatikanske diplomacije dialoga je okrepiti ekumensko gibanje in preseči zastoj tudi v zbliževanju z vzhodnimi

pravoslavnimi cerkvami, s katerimi dialoga praktično ni več. Dialog in dobro sodelovanje sta se uveljavila predvsem med katoliškimi in protestantskimi skupnostmi v zahodnih družbah. Ključna ekumenska naloga je zato najti pravi odnos do Ruske pravoslavne cerkve, ker je najmočnejša in najštevilčnejša pravoslavna cerkev, za katero stoji danes še vedno močna svetovna sila Ruska federacija. Pri odnosu do Ruske pravoslavne cerkve pa ni najbolj občutljivo vprašanje priznanja enakopravnosti, ker je načeloma nakazal rešitev že 2. vatikanski koncil, pač pa gre za vprašanje prozelitizma, ki ga širi unijatstvo. Pod papežem Wojtilo se je močno okrepila prav ta težnja po katolizaciji pravoslavja. Problem Ukrajine je tudi v tej napetosti med težnjo po katolizaciji in izrinjanju vpliva Ruske pravoslavne cerkve, pod jurisdikcijo katere spada pravoslavna cerkev v Ukrajini, saj velja Kijevska cerkev za materno cerkev Ruske pravoslavne cerkve. S širjenjem unijske grkokatološke ukrajinske cerkve iz Galicije na vzhod Ukrajine in s prenosom njenega sedeža iz Lvova v Kijev so se odnosi med Vatikanom in Moskvo poslabšali. Sedanjo vojno na vzhodu Ukrajine je treba razumeti tudi v tem kontekstu izrinjanja ruskega pravoslavja iz Ukrajine. V prvi številki *Limesa* iz leta 2000, ki nosi naslov *L' impero di papa* – takrat je papeževal poljski papež Wojtilo – so vatikanski geopolitiki oživel prenovljeno Martensovo linijo razmejitve med katoliško in pravoslavno Evropo. Mejo so potegnili do Peterburga. Pravoslavne cerkve so ta načrt označile za »katoliško invazijo«. Papež Francišek naj bi zgladil ta stoletni spor z Rusko pravoslavno cerkvijo. Izjave nekaterih srbskih episkopov, da je papež Francišek pravi človek, da konča razkol in sprejme pravoslavne cerkve za enakopravne, da torej v jedru spremeni načelo ekumenizma in združi vesoljno cerkev na načelih enakopravnosti in zbornosti (sabornost), kaže na eni strani na resno pričakovanje in tudi pripravljenost pravoslavja na novo stopnjo ekumenske zavzetosti Vatikana. Vsekakor pa je vojna v Ukrajini nova ovira in odmika iskanje rešitve v prihodnost.

*

Papež Francišek pa ima še težje naloge v domači »hiši« in tudi rešiti jih mora najprej. Zato ne čudi, da se je takoj po izvolitvi lotil treh nalog: kadrovske preнове vaticanske kurije, ureditve cerkvenih

financ in moralne prenove klera. Prva in pričakovana poteza je bila zamenjava kardinala Bertoneja, ključnega konservativca v kuriji. A bolj kot ta in naslednje zamenjave (tudi odslovitev kardinala Rodeta z vseh funkcij v kuriji), ki je le prvi korak h kadrovski prenovi kurije in pričakovani koreniti reformi te ustanove, je indikativno imenovanje nadškofa Pietra Parolina za novega državnega tajnika. Nadškof Parolin je človek diplomacije in dialoga. Kot učenec nekdanjega stratega vatikanske diplomacije Agostina Casarolija je naklonjen dogovornemu reševanju problemov. Zato naj bi poskušal zgladiti mnoga nasprotja med vatikanskim vodstvom in bazo, tako z gibanji v Cerkvi kot tudi z radikalnejšimi teološkimi stališči, recimo s teologijo osvoboditve in bazičnimi občestvi, ki sta jih prejšnja papeža brezobzirno zatrla. Posledica njunih ukrepov proti gibanju teologije osvoboditve je prestop skoraj četrtnine latinoameriških katoličanov k fundamentalističnim krščanskim sektam, kar lahko napoveduje tudi večjo destabilizacijo latinoameriških držav. Razrast fundamentalističnih islamskih sekt je dovolj zgovoren alarm, da je v prostoru religij treba začeti drugačno komunikacijo, da je potreben dialog z bazo, prilagoditev civilizacijskim spremembam in predvsem nedvoumno zavzemanje za vzpostavitev družbe socialne pravičnosti po vsem svetu. Imenovanje Američana Petra Welsa na položaj podministra za notranje zadeve Vatikana pa kaže poleg povečanega vpliva ameriške Katoliške cerkve na politiko Vatikana tudi na to, da za varnost papeža Frančiška bržkone skrbi ameriška varnostna mreža in da so cilji njegovega pontifikata tudi prioriteta ameriške katoliške skupnosti.

Med te cilje spada v prvi vrsti moralno očiščenje kleriških vrst in s tem vrnitev ugleda duhovniškemu stanu, ki so ga načeli pedofilski in homoseksualni škandali. Tega problema se je zavzeto lotil že papež Ratzinger, v čemer je napravil najgloblji preobrat. Kot prefekt za nauk vere je namreč pod papežem Wojtilo objavil *Moto proprio*, s katerim je bila zagrožena kazen izobčenja vsakomur, ki bi širil vesti o pedofiliji med duhovščino. Ta odlok je služil le prikrivanju zločinov, ne pa njihovi odpravi. Kot papež je Ratzinger spričo podatkov o množičnosti zlorab otrok spremenil stališče in odobril pregon krivih duhovnikov. Papež Frančišek pa se je lotil korenitih ukrepov. Najprej je ukazal, naj italijanska policija likvidira pedofilski klan med vatikanskim

klerom, ukazal je aretirati in kaznovati vse zvodnike. Zahteval je pregon pedofilskih klerikov in kaznovanje vseh, ki so jih prikrivali.

Nato se je papež lotil tudi ureditve vatikanskih financ, katerih vodenje je razdrobil in večino poslov poveril laičnim strokovnjakom. Papež zahteva transparentnost poslovanja in prekinitvev pranja denarja mafijskih klanov in tajkunskih združb. Tudi s to potezo je storil korak direktno proti praksi papeža Wojtíle, ki je vatikanske finance zapeljal v kalne vode špekulacij, da je lahko financiral poljski protisovjetski upor in Solidarnosć. Očitno je preureditev finančnega poslovanja najbolj občutljivo področje vatikanske notranje politike. Tega problema se je nameraval lotiti že Janez Pavel I., Wojtílov predhodnik, kar je plačal z življenjem, kakor je danes prevladujoče mnenje vaticanistov. Upati je, da se usoda Janeza Pavla I. danes ne more več ponoviti, bo pa gotovo papež Francíšek oviran pri uresničevanju svojega programa. Tudi papež Benedikt je odstopil, ker ni zmožgel razčistiti s tema trdovratnima praksama: z moralno zblojenostjo celo v vrstah vatikanskega klera in s finančnimi malverzacijami vatikanskih bančnih ustanov. S sedanjim papežem je vsaj pometanja pod preprogo konec. Reforme pa bodo sicer zastavile nova pravila obnašanja tako v moralnem ravnanju kot tudi v finančnem poslovanju, a do njihove polne uveljavitve bo gotovo še dolga pot.

Papež napoveduje preoblikovanje rimske kurije. S tem bo sprožen proces, ki bo gotovo pripeljal do večje avtonomije krajevnih Cerkva. Reforma kurije bo gotovo najtrši oreh njegovih reform. Kurija se je namreč skozi stoletja razvila v sistem avtoritarne in netransparentne oblasti. Deluje kot vsi totalitarni režimi. Papež je v tem kolesju lahko le figura, čeprav je suveren, kajti izvajanje njegovih navodil in odlokov je v rokah kurijske birokracije. Kurija v celoti obvladuje ustroj Katoliške cerkve tudi z imenovanjem škofov, pri usmerjanju redovnih družb, vodi konkretno zunanjo politiko cerkve prek nuncijev, ki jih sama kadruje. Gre za popolnoma centralizirano oblast v rokah toge administracije, ki je papež ne more preprosto ukiniti, saj birokracija, njena logika, inercija in mentaliteta ostajajo. Sam menim, da samo povečanje avtonomije lokalnih Cerkva lahko demokratizira Katoliško cerkev, ker bi le to oslabilo moč kurije in Cerkev vrnilo k njenemu izvornemu stanju, se pravi, da je občestvo verujočih, ki imajo nalogo

v svetu uresničevati temeljno postavbo krščanske vere – postavbo ljubezni – in s tem pričevati za evangelijsko oznanilo. Že to, da bi krajevne Cerkve same volile svoje škofove, da bi bile avtonomne glede pastoralnih praks, z izjemo doktrinarnih vprašanj, ki so bila po tradiciji vedno v pristojnosti koncilov, se pravi zborov škofov, ne pa papeža osebno, bi bil korenit obrat v vodenju Cerkve. Tako bi vatikanska kurija ostala le še upravni organ in posvetovalna služba papeža. Kaj več tudi ni potrebno za centralno upravo verske institucije.

Naslednja pomembna naloga je zavzemanje za razrešitev globalne socialne stiske in preoblikovanje svetovne gospodarske ureditve. Pravzaprav ima sedanji papež to nalogo za prvenstveno, kakor je zapisal Marco Ansaldo, vaticanist pri časniku *La Repubblica*: »Papež Francišek ne služi Cerkvi, ampak svetu. Želi spremeniti Cerkev, da bi spremenil svet. Ta pastir sveta razume krščanstvo kot pot udejanjanja postave ljubezni, ne kot ideologijo.« Zato pa postavlja v ospredje svojih javnih nagovorov in srečanj z državnimi voditelji zahtevo po novi gospodarski ureditvi in po politiki miru, kar je bilo ob obisku nemške kanclerke v Vatikanu še posebej razvidno. Na maši v Lampedusi za umrle begunce v brodolomu je ostro obsodil evropsko politiko do beguncem z besedami, da Evropa ubija. Cerkvene ustanove in samostane je pozval, naj kršijo veljavno zakonodajo o preprečevanju priseljevanja in naj odprejo svoja vrata beguncem. Salezijanska družba v Rimu se je prva odzvala in dala azil 100 beguncem.

Apostolska spodbuda *Evangelij veselja* je v tem pogledu revolucionaren dokument, ki ne vrača v cerkveni socialni nauk le stališč 2. vatikanskega koncila, ampak ga radikalizira. Papež je oster tudi v formulacijah, kar je novost za cerkvene dokumente o družbenih vprašanjih. Ostro obsoja neoliberalno doktrino svobodnega trga in nebrzdane gospodarske rasti, ki človeka spreminja v predmet uporabe, v »odpadek«. Sedanjo globalno gospodarsko ureditev obtoži, da ubija ljudi. Njegovo zavzemanje za nov gospodarski in družbeni red je tako radikalno, da si je prislužil zaničujoč vzdevek, da je zadnji komunist. Toda on je le zvest oznanilu evangelijskega nauka, ki ga razume v kontekstu sedanjih družbenih stisk. Papež Francišek izhaja iz proletarskega okolja tretjega sveta in ta izkušnja mu pravi, da sedanja svetovna gospodarska politika vodi v zlom civilizacije in nove revolu-

cije, zato kozmetični popravki ne bodo prinesli rešitve, pač pa je potrebna korenita sprememba sedanjega načina življenja in obnašanja človeka: izkoriščanje mora zamenjati solidarnost, potrošništvo odgovorno trošenje dobrin, ki morajo biti dostopne vsem. Od ideologije vojne mora svetovna politika preiti h graditvi miru. Večkrat je poudaril, da že poteka 3. svetovna vojna, čeprav omejena na regionalne vojne, ki pa se naglo širijo na ves planet. Stabilnost in mir na svetu pa lahko zagotovi le nova svetovna gospodarska ureditev, ki bo izhajala iz spoštovanja človeka in ne iz izkoriščanja. Pri svoji mirovni politiki pa se ne omejuje le na načelne pozive. Ob grožnjah z vojaškim napadom sil Nato na Sirijo je pisal ruskemu predsedniku Putinu, naj prepreči vojaški napad na Damask, kar se je tudi zgodilo. Pričakovati je enako uspešno posredovanje tudi ob sedanji državljanski vojni na vzhodu Ukrajine.

Papež verjetno snuje novo socialno okrožnico, ki bo radikalna po svoji analizi današnje družbene in gospodarske krize, radikalna tudi po moralnih aplikacijah in zahtevah. Za razliko od prejšnjih dveh papežev bo jasen v analizi in odločen v zahtevah. Sledil bo duhu dokumenta *O pravičnosti v svetu*, ki ga je leta 1971 sprejela škofovska sinoda; v njem je brez leporečnega izmikanja v splošnost zahtevala uveljavitev eko-socialne ekonomije, ki edina lahko zagotovi socialno stabilnost in svetovni mir. Vatikanska politika se pod Frančiškovo taktirko umika iz polja političnih interesov in preusmerja v socialno skrb za revno večino svetovnega prebivalstva, v prizadevanje za moralno preobrazbo sodobnega človeka, v graditev dialoga med ljudmi in družbami sveta.

Frančišek je začel tudi neposreden dialog z verniki. Zato je sklical škofovsko sinodo, ki naj bi razpravljala tudi o družini in spolni moralni. Škofom in po njih vernikom pa je vnaprej poslal vprašalnik o njihovih pogledih na ta vprašanja. Želi prisluhniti resničnim problemom ljudi. Čeprav doktrinarnih sprememb glede spolne morale ne bo, pa že samo uvajanje demokratičnega preverjanja mnenj pomeni novo obliko dialoga z verniško »bazo« in ukinja absolutistični avtoritarizem cerkvenega učiteljstva. Papeževu stališče je, da nič ne pomaga poudarjati načela katoliške moralne doktrine, če gre življenje vernikov mimo njih. Vztrajanje pri togih pravilih samo pogloblja konflikt med vestjo oz. ravnanjem posameznika in cerkveno moralno.

Pastoralna drža pa zahteva, da cerkev rešuje konkretne težave konkretnih ljudi. Morda je pričakovati novo interpretacijo o nerazvezljivosti zakonske zveze, ki je v sedanji moralni doktrini utemeljena zgolj materialistično. Po sedaj veljavnem cerkvenem zakoniku je zakonska zveza nična, torej se jo lahko pravno razveljavi, če zakon ni bil konzumiran s spolnim odnosom. Kaj pa psihološki, antropološki, sociološki in drugi vidiki zakonske zveze? Katoliška moralka bi morala upoštevati celovitost človeka. Podobno je s celibatom, ki je le cerkveni predpis, uveden iz pragmatičnih razlogov. To vprašanje je odprl nadškof Parolin, novi državni tajnik, torej drugi človek Vatikana. Poudaril je, da gre za uredbo in ne za dogmo, in da je spričo spolnih zlorab in zablod med duhovniki treba premisliti o smiselnosti obveznega celibata. Kot prostovoljna izbira pa bi celibat ostal prepoznaven ideal, ki ima svojo pastoralno karizmo. Ali bo ta premik naredil že papež Frančišek, pa ni odvisno samo od njega.

Odprt pa je tudi za neposreden dialog z nevernimi. Italijanski časopis *La Repubblica* je začel prek svojega urednika Eugenia Scalfarija, ki se deklarira za ateista, javen dialog o vrsti tem neposredno s papežem. Vprašanja, ki jih je zastavil papežu, so ključna za odnos Cerkve do neverujočih in do sodobne socialne krize. Morda je najbolj provokativno vprašanje, ki ga Scalfari zastavlja papežu v zvezi z njegovo izjavo, ki jo je dal na poti v Brazilijo. Papež je namreč dejal, da bo tudi človeška vrsta kot vse biološke vrste nekoč izginila, ker ima svoj začetek in konec. V tej izjavi se kaže tudi drugačen odnos do evulucijske teorije, kot ga hočejo konservativni krogi v Cerkvi spet uveljaviti. A Scalfari vprašuje provokativno: Ali bo s koncem človeka tudi konec Boga? V tem vprašanju pa se zrcali dilema celotne novoveške kritike pojma Boga. Na ta izziv, ki je zgodovinskega pomena za dosedanjo teologijo, javnost pričakuje papežev odgovor, pa tudi odgovor teologije, ki mora ustrezno novi podobi o svetu in človeku, ki jo je izoblikovala novoveška znanost, spregovoriti tudi z jezikom krščanske vere, kako danes razumeti človeka kot stvaritev Stvarnika in kako dojeti skrivnost stvarjenja in izničenja stvarstva, torej kako sploh govoriti o Bogu. Z jezikom dosedanje ontoteologije sodobnega človeka ni več mogoče nagovoriti.

Nedvomno želi papež Frančišek nadaljevati reformo Katoliške cerkve, ki jo je zastavil koncil, a sta jo njegova predhodnika v mnogih pogledih zavrta. To dejstvo poudarjajo vsi opazovalci sedanjega papeževanja, tudi kritiki. Videti je, da teh premikov kot pozitivnih in nujnih noče videti le vplivni del slovenskega katoliškega klera in tudi laikov, ki vztraja pri predkoncilskem modelu integristične Cerkve. Vztraja kljub negativnim rezultatom, ki ga nazorno kaže že statistični osip vernikov v dveh desetletjih po spremembi družbenega sistema. Slovenska Katoliška cerkev spet ni razumela znamenj časa, demokratizacijo je vzela kot priložnost, da obnovi predvojno stanje Cerkve kot vodilne politične in gospodarske sile, namesto da bi sledila duhu koncila in videla v novih družbenih razmerah priložnost za evangelizacijo iz pričevanja, ne iz graditve svetne moči. Model bogate, finančno močne in politično vplivne Cerkve je preteklost. To je bil projekt, ki je narekoval našemu kleru ustanavljanje cerkvenih holdingov, a je povzročil njen gospodarski in predvsem moralni zlom. Revna Cerkev za revne množice, kakor oznanja papež Frančišek, je edini možni odgovor na sedanje stanje v svetu. Če hoče Cerkev ohraniti svoj moralni in duhovni vpliv v svetu, če hoče ustrezno nagovoriti današnjega človeka in mu ponuditi upanje, da je prihodnost možna, se mora vrniti k načelom evangelija. Slovenski katolicizem je žal ostal pogreznjen v klerikalizmu. In v tem je poglobitveni vzrok, da se nadaljuje razkristjanjenje katoliškega prostora.

for the present time, “a time of apathy and resignation”. In the introductory section, the paper attempts to sketch the significance of Bloch’s contribution to the development of utopian studies, while the second section provides an exposition of the author’s distinction between abstract (closed, static) utopias, which, due to an excessively concrete rendering of *utopicum*, appear to be unfeasible, and concrete (open, dynamic) utopias, which “learned hope” (*docta spes*) prevents from being merely “a breeding ground of illusion”. The third section of the paper is devoted to Bloch’s investigation of the utopian or anticipating consciousness, while also demonstrating his method of searching for ever new utopian perspectives in the major cultural creations of the past.

Key words: Ernst Bloch, utopia, ideology, anticipating consciousness, hope

UDC 27-4:272:929Francišek,papež/089.3

Peter Kovačič Peršin

Pope Francis faced with the dilemmas of the Roman Catholic Church

The election of Pope Francis was planned. He was a personality capable of returning a moral reputation to the Catholic Church, of accelerating moral renewal and carrying through urgent reforms. Shortly after the abdication of Pope Ratzinger, the Italian periodical for geopolitics *Limes* published on its website the statement that the Buenos Aires Cardinal Bergoglio would be the new pope.

The facts themselves at the election show that even in the Vatican, conciliar principles of more democratic behaviour are starting to gain recognition. The first measures undertaken by the new pope dealt with the two most outstanding scandals of the Catholic Church, which Pope Ratzinger had been unequal to. He removed the leadership of the Vatican Bank and demanded transparency in financial dealings also within dioceses. He gave the green light for the arrest of a group of clerics who had recruited boys for paedophile favours for Vatican prelates. Still more telling are his personnel changes. The retirement of the key conservative Cardinal Bertone and his team shows a thorough reform of the Curia. The nomination of Archbishop Pietro Parolin, a man of dialogue, as state secretary means that Pope Francis wants to smooth over the conflicts between the leadership of the Catholic Church and its base, and also conflicts with opponents, especially regarding liberation theology, which the two previous popes ruthlessly suppressed, thus causing a quarter of Latin American Catholics to step over into fundamentalist Christian sects. The pope entered into dialogue with the theologian Hans Küng, author of the Global Ethic project and of dialogue among world religions. He also accepted open dialogue with the public, triggered by the Italian newspaper *La Repubblica* with its editor Eugenio Scalfari, who de-

clares himself an atheist. Dialogue with world religions and with secularized Western society should no longer be authoritative, but democratically open for the truth of the other side. Above all the Vatican must accept dialogue with Catholics in the USA. The nomination of the American Peter Wells to the position of Assessor for General Affairs in the Vatican points to the increased influence of the American Church on the Vatican's politics; the care for the pope's personal security is the responsibility of an American security network.

His key task on the world scale is resolving global social distress and transforming the organization of the world economy. Vatican politics should be re-directed from the area of political interests primarily to social care for the poor majority of the world's inhabitants, to endeavours for the moral transformation of contemporary people, to building dialogue between the peoples and societies of the world; and in the church arena to pastoral care. For this purpose he called a bishops' synod, which should also discuss the family and sexual morals. He sent a questionnaire to the bishops and through them to believers about their views on these matters. This introduction of a democratic testing of opinions in itself represents a new form of dialogue with the believers' "base" and thus abolishes the absolutist authoritarianism of the Church's teaching body.

Pope Bergoglio is changing relations in the Church with his stance as well as with his measures. In this way he also provokes opposition. The success of his reforms will depend primarily on the support of the higher clergy. Personnel "purges" have so far marked his pontificate and remain a precondition for the success of his reforms.

UDC 327(456.31:430)"1933/1944"
341.322.5:282:329.18(430)

France Martin Dolinar

The Roman Catholic Church and the Third Reich

Firstly the author briefly describes the international position of the Holy See after concluding the Lateran Treaty with Italy on 11 February, 1929. This resolved the so-called "Roman Question" and ensured for the Holy See the status of a legal person in international law, although with the important restriction forbidding the Holy See to intervene in international conflicts.

Following the unsuccessful attempt to establish diplomatic relations with Soviet Russia, the Holy See endeavoured to provide legal protection for the Catholic Church in that country after Hitler had assumed power in Germany. This should have been ensured by the Concordat of 1933, but the Nazi regime double-crossed them right at the beginning. The German bishops were not of the same mind as to how to respond to breaches of the legal norms. A minority